

האם אפשר לעזור

על-פי "שמונה מעלות בצדקה" לרמב"ם

מטרות

1. לבחון היבטים שונים בנתינה ובקבלה.
2. להבין את המשמעות של דרך הנתינה למקבל ולנותן.
3. להציע דרכים להעצמת הנתינה שלנו לאחרים.

אוכלוסיית היעד: חטיבת ביניים וחיטיבה עליונה.

משך ההפעלה: 45 דקות.

עזרים

- מטפחות לקשירת עיניים.
- "שמונה מעלות לצדקה" – דף לגזירה (נספח 1).
- "שמונה מעלות לצדקה" לרמב"ם (נספח 2).

מהלך הפעילות

שלב א' – משחק פתיחה

המנחה יבקש משלושה זוגות של מתנדבים לצאת מהכיתה. במרכז הכיתה יונחו מכשולים (שולחנות, כיסאות, תיקים וכד'). זוגות המתנדבים יוכנסו לכיתה כשעיני אחד מבני הזוג מכוסות (כל פעם זוג אחד). על הזוגות לעבור מקצה אחד של הכיתה לקצה האחר כשהמשתתף ללא הכיסוי על עיניו מוביל את מכוסה העיניים. כדאי לאפשר לבני הזוג להתחלף בתפקיד.

שאלות לדין

לזוגות

- כיצד הרגשתם כמובילים?
- כיצד הרגשתם כמובילים?
- באיזה תפקיד הרגשתם נוח יותר?

- מה עזר לכם ומה הקשה עליכם בתרגיל?

לשאר המשתתפים

- איך הייתה בעיניכם התקשורת בין הזוגות?
- מה המשמעות של כיסוי העיניים?
- האם גם אנחנו לפעמים לא רואים וצריכים הובלה? הסבירו.
- מה הייתם מצפים מהמוביל לעשות כדי שההובלה תהיה יעילה ומכבדת?

הצעה למנחה לדברי קישור: בחיים, לעתים אנו זקוקים לעזרה ולעתים אנו עוזרים לאחרים. יש דרכים שונות להענקת עזרה. הרמב"ם עסק בסוגיה זו ודירג רמות שונות של נתינה. ננסה לדרג את דרכי הנתינה בהתאם לחיינו היום.

שלב ב' – קבוצתי

- כל קבוצה תקבל דף שבו מפורטות שמונה המעלות לצדקה של הרמב"ם (נספח 1). אפשר לחלק דף שבו המעלות כתובות לא לפי סדר הדירוג או לחלק כרטיסיות שעל כל אחת מהן מעלה אחרת.
- המשתתפים ידרגו את מעלות הנתינה לפי רמתן בעיניהם – מהגבוהה ביותר לנמוכה ביותר.

שלב ג' – במליאה

הקבוצות יציגו ויסבירו את הדירוג שלהן.

שאלות לדין

1. כיצד בניתם את דירוג המעלות? האם הייתה הסכמה ביניכם? הסבירו.
2. לדעתכם, מדוע החליט הרמב"ם לדרג את המעלות?

המנחה יציג למשתתפים את הדירוג של הרמב"ם (נספח 2).

3. במה דומה דירוג הרמב"ם לדירוג שלכם ובמה הוא שונה? לדעתכם, ממה נובע השוני?
4. לדעתכם, אילו עקרונות הנחו את הרמב"ם בדירוג?

5. הרמב"ם התייחס לנתינה בעילום שם כנעלה יותר מנתינה שבה זהות הנותן ידועה. מדוע לדעתכם? (ויתור על פרסום, על כבוד, על תדמית ציבורית חיובית, על הכרת תודה, מניעת בושה מהמקבל וכד').
6. לדעתכם, מדוע דרג הרמב"ם את הנתינה מתוך עצב כנמוכה ביותר? נסו להדגים.
7. נסו להסביר ולהדגים את הנתינה שהרמב"ם החשיב כנעלה ביותר. לדעתכם, מדוע היא הייתה הנעלה ביותר לדעתו? (להתייחס למשמעות של עזרה לטווח ארוך).
8. הציעו דרכים להעלאת המעורבות החברתית שלכם לדרגה גבוהה יותר של נתינה. הדגמו.

נספח 1 – "שמונה מעלות בצדקה"

לפניכם שמונה דרכים למתן צדקה. דרגו אותן לפי שיקול דעתכם – מהדרך הרצויה ביותר עד הדרך הפחות רצויה.

"הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח."
(הנותן אינו יודע למי נתן, המקבל אינו יודע ממי קיבל.)

"שייתן לו אחר שישאל." (שייתן לנזקק אחרי שביקש.)

"שייתן לו בעצב." (לצאת ידי חובה.)

"שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן."
(המקבל יודע ממי קיבל, הנותן אינו יודע למי נתן.)

"שייתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות."
(הכמות מעטה, אך הנותן בלב שלם.)

"המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול."

(תומך בנזקק, מציע לו הלוואה, עושה אתו שותפות או מציע לו עבודה.)

"שידע הנותן למי ייתן, ולא ידע העני ממי לקח."

(הנותן יודע למי נתן, המקבל אינו יודע ממי קיבל.)

"שייתן לו בידו קודם שישאל."

(שייתן לנזקק לפני שביקש.)

נספח 2 - "שמונה מעלות בצדקה" לרמב"ם

שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה – זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה, לה). כלומר: החזק בו עד שלא ייפול ויצטרך.

פחות מזה – הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצווה לשמה. כגון: לשכת חשאים שהייתה במקדש שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסים ממנה בחשאי, וקרוב לזה – הנותן לתוך קופה של צדקה, ולא ייתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה, כרבי חנניה בן תרדיון.

פחות מזה – שידע הנותן למי ייתן, ולא ידע העני ממי לקח. כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם אין הממונין בצדקה נוהגין כשורה.

פחות מזה – שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן. כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומפשילין לאחוריהם ובאים העניים ונוטלין, כדי שלא תהיה להם בושה.

פחות מזה – שייתן לו בידו קודם שישאל.

פחות מזה – שייתן לו אחר שישאל.

פחות מזה – שייתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות.

פחות מזה – שייתן לו בעצב.